

בו מופיעות שורות חכמות ונוגות כמו "הפרופיסור שבה, היה / מוכן אולי לחיות עוד שנים רבות. / אך המשוררת לא רצתה / להזדמן. וניצחה" (ע' 56). זוהי אמירה אבל הרבה אמת מרה יש בה, וצויר מדויק של דמות מתוארת. אך מיד לאחריו, בשירי אחר, בעקבות נישואים של זוג ידידים, הוא כותב בתוך השאר: "שימל וורדה: / שתי גלולות-ארגעה / נמסות לאט / בפי העולם הנרגש והמתמוטט" (ע' 59). עד כמה מוחשי פה המבנה המלאכותי, הקר! "צער-עולמם" מזויף בא לסיים "שירי-מזמור", שכולו תעלול-לים של השאלות "ירושלים שכורה עדיין / קצף תיירים על שפתיה" (ע' 58).

גם החלוקה לשערים מזויפת. עמיחי חילק את שערי הספר ל"עם שירי בואנוס-אירס"; "שירי בואנוס-אירס"; "אחר שירי בואנוס-אירס"—כאילו היתה השהייה בבירה הארי-גנטיגאית איזו פרשת-מים מכריעה בכתיבתו. ולא היא: "שירי בואנוס-אירס", הם, בלי ספק, הגרועים בשירי עמיחי.

אנו משווים את שירי עמיחי לשיריו הקודמים ומנקודת-מוצא זו לא יהיה זה מוגזם לומר שחייב עמיחי לפוש מעט מן התגובה השירית המוכנית ולא לראות בשורות השיריות אמצעי-תגובה לכל ענין המטריד את מנוחתו כאיש פרטי וכמשורר בעל עמדה ציבורית הרואה עצמו "נתבע" להשמיע קול. בבקשה: למה לא קצת פובליציסטיקה? אנחנו לא נחכה לבקורת של השנים הבאות ול"רביזיה" שלה אלא נעדיף לחזור לעמיחי ה"מוקדם".

אנשים בליל-קיץ

כל עלילת הסיפור מתרחשת בלילה אחד קיצי בצפונה של פינלנד, אשר השמש אינה שוקעת בו לגמרי והאור אינו ניטל ממנו לגמרי. הסיטוריה וגיאוגרפיה שלובות כאן

* פראנס אמיל סילאנפה אנשים בליל קיץ; תרגום מגרמנית מתוך השוואה אל התרגום האנגלי: מריאנה פרל; עם עובד / ספריה לעם, 1971; 154 עמ'.

והוציא ספר בן למעלה ממאה שירים. אפשר היה להניח כי משורר ותיק ומנוסה יהיה ברה יותר, אבל עמיחי עוסק בספרו האחרון בליקוטי זכרונות ורשמים—לא בחוויות. זהו ספר שבו עמיחי הוא אפגיגון של עצמו, כאילו התקנא בדור של אפיגונים צעירים ממנו וביקש ללמד אותם שגם הוא יודע לחקות את עמיחי ולהיות "עמיחי גרוע". התימאטיקה של ספריו הקודמים שבה ועולה ללא חידוש, רק הראייה פסימית יותר ובוגרת יותר, ואילו הביטוי השירי מלאכותי ושחוק. גם הדימויים שנועדו להפתיע או להביך שוב אינם עושים רושם. יסוד זה אבד בתוך השפע החזור אל עצמו ורק פה-ושם מגלים שירים בודדים ושורות בודדות כי עמיחי של "עכשיו ובימים אחרים" היה פעם זה שעולם התימאטורות המיוחד שלו השתלב יפה בתימאטיקה השירית.

אין זו תופעה בלתי-שכיחה שיהיה משורר, שפיתח עולם דימויים ומיטאפורות משלו כדי לבטא חוויות של אמת, מגיב כעבור זמן בצורה מוכנית על כל נושא המזדמן לו, כשהוא מנצל-ליעפה את עולמו השירי. מבקר מקצועי ימצא בכך ענין. התימאטיקה של כמה משירי עמיחי המורכבים יותר מתבהרת בספר האחרון וכך מתפרשים שירים מתקופות קודמות. אך בלי אותה מורכבות, אין שירת עמיחי אלא אוסף אמירות ספודר-פילוסופיות ושלל הבוקי-דימוי מודרניסטיים ביותר. זה הכל.

"ולא על-מנת לזכור אתה / חי, אלא לגמור את המלאכה / שעליך (אף-על-פי-כן עליך) לגמור, / ולא על-מנת להישאר אתה אוהב / ולא על-מנת לאהוב אתה כואב" (ע' 77)—השורה הראשונה, שהיא גם שם הקובץ כולו, מבטאת אולי יותר מכל את רצונו של עמיחי להמשיך ולכתוב ללא הרף. לצערי הוא מזכיר לי את גיבור הרומן האחרון שלו, הנופל ברמתו גם מספר-השירים הזה, משורר מזדקן שההשראה נסה ממנו. משורר איננו מבצע תיקונים בעולם ולא עליו המלאכה לגמור.

אמנם, יש ואנו נתקלים פה במפתיע בשיר נוגע-ללב וכן כמו "לאה גולדברג מתה",

בתחייתו הרוחנית המחזירתו אל אשתו וילדיו.

חן רך נסוך על דרכי הסיפור, ועל המזיגה ההרמונית של הלילה עם אנשי-הלילה. הלילה של סילאנפה אינו מכסה על אפלת התהומות האנושיים הקוראים זה אל זה בנבכי התודעה. הלילה הפיני מעורר את הכוחות הרדומים וקורא להם לעלות ולהי-ראות ולפעול בכל התחומים המגבילים את חייו של האדם.

"ליל הקיץ הפיני הזה", כותב סילאנפה, "מוכר ואהוב הוא על העוברים בו במשך כל חייהם המבלבלים... הלא הם חיים בו, ואותו זיו קורן גם בעיניהם, בלא שמודעת להם קרבת לבם אל הלילה הזוהר... בשעה כזו תגלה הארץ לבן-הצפון את תווי הפנים האהובים של האם, הקרקע שמתחת לרגליו, היא אמא אדמה, ממנה בא ואלהי ישוב, והרקיע הדומם לראשו, שאין לו קץ או גבול—נכספת נפשו לקום לתחייה בנאות כאלו ביום מן הימים. מנודה אולי ממפלט-חסד זה הוא האדם המשוטט יחידי בלילה ללא מטרה, ואינו חש בלבו את השחרור הגואל מן הצער..."

אפילו הנימה הפילוסופית-האלגית של הספור רחוקה מעמנומיות שהרי אין מציאות מלבד זו של השדות החרושים, האגמים, המפרצים ורוכסי ההרים, ובעיקר—האדמה, זו ש"האדם מכשיר אותה בגרונו, חורש במחרשתו, זורע בה את זרעו וקוצר את קצירו... ושב אליה בסוף ימיו".

התרגום שוטף ונוח לקריאה.

סיפוריה של שושנה שרירא

המוטיב היסודי בסיפוריה של שושנה שרירא הוא הנוף הארצישראלי המיוחד המצמיד אליו את הדמויות ואת האירועים. נוף זה מצוי בטבריה, צפת וירושלים והוא עתיק,

* שושנה שרירא: בזכות עצי התאנה (סיפורים), עם רישומים מאת אריאל כהן; הוצאת עקד, 1971; 112 עמ'.

יחד, ומראות-חיים של אנשים רבים נסקרים כמו בזרקור של קולנוע. הסיפור עשוי קטעים-קטעים וכל קטע דומה לחוליה קשורה אל מה שהיה לפניו ומה שיהיה לאחריו, ועם זאת יש בו עצמאות ציורית, אמנותית, הנותנת לו זכות-קיום משלו עד שאינו זקוק לחסדם של הקטעים האחרים כדי להצדיק את קיומו. נופי הטבע אינם מסייעים למחבר להמחשת האווירה ולהבלטת הרקע בלבד, אלא הם-הם האווירה והרקע, והדמויות—ללא יוצא-מן-הכלל—שתולות בהן מראשית בריאתן, על יצריהן ומאבקייהן. מבחינה זו השיג סילאנפה שלמות אחת של האדם ושל קרקע גידולו וחיותו. ברור לקורא כי בארץ אחרת, במראות-טבע אחרים, לא היו האנשים עשויים כך, גראים כך ופועלים כך.

רוח של אפיקה רוגעת מכסה את מעשיהם ומחדליהם של הגבורים. מה לא התרחש באותו לילה? רצח, אהבה, שנאה, בגידה, מוות, לידה, וכל פרשה לעצמה יכולה להזין רומן שלם ומסוער. ואילו אצל סילאנפה כל אחד מן המעשים מובא במיעוט-פנים מיקרו-סקופי כמעט, ברוח שקטה ואידיאלית. האי-רועים זורמים על מימנוחות ומתאימים לתקופת-השנה בה כבר תמו עבודות-האביב וקציר השחת לא החל עדיין. קסמם של האגמים ושל היערות, של המפרצים ושל בתות האיכרים—ועל הכל, קסם השמיים וצבאם—מפעילים את יצרי האדם.

הנה זקנה שמגיעה לסיים חייה, כאשר מוטיב המוות מובא אף הוא בצורה רוגעת ומסיימת בדומה לרעיון של ספר איוב "תבוא בכלח אלי-קבר כעלות גדיש בעתו"; והרי רצח הנעשה מבלי משים וללא תודעה של רציחה, כאלו הרוצח מכשיר בידי כוחות-לילה אפלים הקיימים בתוכו ובסביבתו והוא רק עושה את שליחותו; ולידתו של אדם חדש, המת-רחשת באותן שעות כלידה טבעית בלא התערבות רופא, מעוררת בזוג צעירים את גשיי הפשלות של אהבתם; ומעשה בגידה של איפרית, המשקה בכשרה את בעל-האחוזה; ובדודיו של אמן צייר על-פני הלילה ועל-פני האגם, אמן הבורח מגורלו וחוזר אליו לפנות-בוקר, חוזר ומתנסה